

מי המציא את הוויברטור?

ואיזו תודה אנחנו חייבים לרפואת המאה ה־19

לא תמיד הרפואה היתה דבר יציב. למעשה, בעבר הלא רחוק היא אפילו רטטה. אחד הדברים שרופאים לא מספרים הוא שהוויברטורים, אותם "עוזרים קטנים של אמא", נולדו כמכשיר רפואי שנועד לשרת את המטפלים יותר מאשר את מטופליהם, ושהוגיו החזיקו בתפ"ס עולם שנחשבת כיום לשוניניסטי ונבערת.

במאה ה־19 רופאים האמינו שקיים מצב רפואי שרק נשים טובלות ממנו. הם קראו למצב הזה "היסטריה". היסטריה היתה או אבחנה רפואית אמינית ונפוצה שניתנה לשורה של סימני פטומים, ובהם נודי שינה, עצבנות, התפרצויות כזי, חוסר תיאובן או אובדן שמחת החיים. האמונה ב"מחלה" הזאת קיימת מאז תקופת יוון העתיקה. הרופאים והפילוסופים של אתונה האמינו שרוב המחלות בקרב נשים נבעו מהתפרעות של איבר פנימי, שאותו הם רימו ל"מאי שיכור". האיבר הזה הוא הרחם. צאצאיהם הוויקטוריאניים רוקנו את הגישה הזאת מתובנותיה המיניות הפכו אותה לענף מחקרי בקתדרות לרפואה,

ולשוק רווחי של טיפולים במרפאות ובתי חולים. טיפול אחד היה פופולרי במיוחד בקרב רופאים, ונחשב לפתרון שימושי ואמין להיסטריה. לטיפול קראו "עיסוי אגן", ובמסגרתו הרופא גידה ידנית את המטר פלת עד שעברה "עווית היסטריה". כן, התיאור נשמע כמו אוננות במקרה הטוב ואונס במקרה הרע, אלא שההשקפה המדעית של המאה ה־19 גרסה שנשים אינן חוות אורגזמה. הרופאים, שלא ידעו הרבה על מיניות האשה, האמינו באמת ובתמים שכך מרפאים נודי שינה.

עיסוי האגן נרשמו לנשים רבות, ולאט לאט הרופאים החלו להתלונן. על מה הם התלוננו? אבסורדי ככל שזה נשמע, הרופאים התלוננו שהיד שלהם מתעייפת. טיפול בהיסטריה היה עסק רווחי, ורופאים שהתמחו בכך סבלו מדי יום מכאבי פרקים. וכך נולדו הוויברטורים. הוויברטורים הראשונים היו מכרונות גדולות שנמכרו אך ורק למטפלים בהיסטריה. הם נתנו מנוחה לפרקי ידיהם, והעלו את רוחיהם, שכן אפשרו לכל רופא "לטפל" ביותר נשים. כמה מהמכשירים כדור הראשון התיוו סילוני מיס אל איברי המין הנשיים, כמעין פידה על ספידים. עם המצאת המנוע המים הוחלפו

הוויברטורים הראשונים היו מכונות גדולות שנמכרו אך ורק לרופאים המטפלים בהיסטריה. מהפכת החשמל הכניסה את הוויברטורים ישירות לבתים, והוציאה את הרופאים מהביזנס

ד"ר מועלים הוא מומחה לביולוגיה אבולוציונית ומחבר רב המכר "זוואק החלשים שורדים" asksharon@calcall.co.il

מדעי החברה - אבל איזו חברה?

מחקרים אקדמיים אינם מלמדים דבר על האנושות

אף שאנו, המערביים, הצלחנו ללמוד ולנתח לעומק את הפסיכולוגיה האנושית ואת המבנים של החברה והכלכלה, אנחנו לא מצליחים לגרום לשינוי במדינות נחשלות או להפיס את דעתם של זרמים אלימים. למה? ואיך מפצחים את מורותן של התרבויות האחרות האלה, הנבלות מאיתנו? מתברר שהתשובה כלל אינה מה שחשבנו. למעשה, אפילו השאלה שלנו שגויה.

96% מהניסויים שנערכו בעולם בענפי הפסיכולוגיה, הסוציולוגיה והכלכלה נשענו על נבדקים ממדינות המערב, שמייצגות פחות מ־12% מהאוכלוסייה העולם. וגם בניסויים שלישים מהנבדקים היו סטודנטים אמריקאים

מדעי החברה מתבססים יתר על המידה על מחקרים שנערכו בנבדקי קים מערביים. לפי המחקר של פרופ' ג'ו הנריץ' מאוניברסיטת בריטיש קולומביה בקנדה, שגרר שורת מאמרים ברחבי העיר, לם, ובהם בכתב העת הנחשב "Nature", 96% מהניסויים שנערכו בעולם בענפי הפסיכולוגיה, הסוציולוגיה והכלכלה נעשו על נבדקים מארצות הברית, קנדה, מערב אירופה וישראל. הללו מייצגים פחות מ־12% מהאוכלוסייה העולם. וגם בניסויים האלה יש הטיה מוחותית: יותר משני שליש מהנבדקים היו תלמידי מכללות אמריקאיות. אי אפשר להתעלם מהממצא: מדעי החברה טוענים שום מייצגים אמיתות

אוניברסליות ומסקנותיהם משמשות קור בעי מדינות. אך הם למעשה מבוססים על קבוצות קטנות ומסוימות שאינן יכולות לייצג את כלל האנושות, ובקושי מייצגות אפילו את החברה המערבית הקטנה. הנריץ' ועמיתיו אפיינו את מאגר הנבדקים הייחודי הזה כ"מערביים, משי כילים, מתועשים, עשירים ודמוקרטיים", ובאנגלית: "Western, Educated, Industrialized, Rich and Democratic". רוב ברדשי תיבות: WEIRD. מוזרים. רוב העולם איננו כמותם.

המחקר המודרני מעניק כבוד מיוחד לממצאי ניסויים. סוציולוגים וכלכלנים שמבססים את טענותיהם במעברה נחשבים ליותר "מדעיים". למשל, אחד מיסודות הכלכלה ההתנהגותית שפורחת כיום נטוע בניסוי משחק האולטימטום המפורסם: נבדק מקבל 100 דולר ומתבקש לחלוק את הסכום עם נבדק אחר. בעל הכסף רשאי להציע כל סכום מה־100, אך ישנו תנאי: הוא וזולתו יקבלו את הכסף רק אם הזולת יסכים להצעה הראשונה. כמה הייתם אתם מציעים? בניסויים, הנבדקים נוטים כמעט תמיד להציע כמחצית מהסכום - מהגני נות בסיסית, או מהחשש שהזולת יעלב מהצעה נמוכה מדי ויבחר כעונש לבטל את העסקה לגמרי. אותם מחקרים מראים שהמקבלים אכן נוטים לרדות הצעה שמי שאיריה להם פחות משליש מהסכום. כלומר, הם מעדיפים כלום על פני 20 דולר. לכאורה, מדידה מדעית של תפיסות הצדק והאמון האנושי. אך מתברר שלמעשה, הממצאים הללו נכונים רק לגבי

בישראל הקריאה הזו רלבנטית במיוחד. כמה מן המחקרים שנעשים אצלנו מסתפקים בנבדקים הנגשיים, של יש ראל היהודית, החילונית ברובה, המתרעשת והדמוקרטית? מה נלמד על עצמנו אם נתעקש לבחון את התאוריות שלנו גם היכן שהנבדקים הם חרדים, ערבים ועולים חדשים? אולי גם כאן יעלו תובנות מפתיעות על מי באמת המוזה פה.

חופי רפאלי הוא ראש מרכז שגיאה ובית הספר לניחול באוניברסיטת חיפה sheizaf.rafaeli.net

מה הלאה

אחרי עדכונים מהשטח

1 **השראה: סקיצות של גאונים**
מכירים את זה שאמנים ומעצבים הולכים תמיד עם מחברת סקיצות, למקרה שחם יתקלו פתאום במוזה? מחברת שזה לא סתם דאזוין. ספר חדש עם שם ארוך מאוד מביא עמודים מקוריים ממחברותיהם של כמה מהמעצבים הגרפיים הגדולים בעולם. מושלם כדי לקבל השראה ולתאם ציפיות עם הקריירה שלכם. 37 דולר באמזון.
<http://bit.ly/dcBqVU>

2 **מוזיקה: הקליפ האחרון של ג'וני אינ' נ' גרבי**
השיר "Ain't No Grave" היה השיר האחרון שגינו קאש הקליט לפני מותו ב־2003. פרויקט חדש ושופתי מרכיב לשיר קליפ שכולו מצויר בידי גולשים. הציור נעשה אונליין על גבי פריים מצולם, כך שלא באמת חייבים לדעת לצייר. החוצאה החלקית כבר מוגשת.
<http://bit.ly/dkshph>

3 **אוכל: שף בקופסה**
הסטון בלומנל הבריטי, השף של מסעדת Fat Duck הסופר־מעוטרת, יצר סדרת יוקרה של ארוחות מוכנות ומוצרי מזון עבור רשת הסופרמרקטים ווייטרו. בין המוצרים בסדרה החדשה, שנשא פשוט את השם Heston: פשטידות מסורתיות, מיונה בניחוח קברנה סוביינון, מלח בטעם וניל, ובמובן - גבינת סטילטון עם שרי בן 30 שנה. בחיבובציק.
<http://bit.ly/d2dHof>

4 **אמנות: קעקועים מהכלא**
בין 1946 ל־1948, הסוהר דנוג בלדייב תיעד וקטלג כ־3,000 קעקועים של אסירים רוסיים בבתי הכלא שבהם שירת. אוסף צילומי הקעקועים שלו, יחד עם הסברים על הקוד הפנימי שהם מבטאים, מוצגים עד סוף נובמבר בתערוכה בלונדון. מי שלא יספיק יכול לקנות את שלושת הכרכים שמאגדים את האוסף.
<http://bit.ly/cROtPr>

5 **אופנה: לובשים ספרים**
חברת Out Of Print מייצרת זה שנים חולצות עם הדפסי מחווה לספרים הגדולים של כל הזמנים. לאור ההצלחה פתחו שם מחלקה מיוחדת עם חולצות לילדים. הייתם מצפים שיהיה שם פו הדוב או מישוה כוה, כלא? אז נסו יותר "גאוזה ודעה קדומה", "מובי דיק" ו"התפסן בשהה השיפוין". תראו לילדים האלה מהי הבוס.
<http://bit.ly/aTn1rh>

6 **אתר: קריאה לקריאה**
האינטרנט המעצבן הזה! הכל קצר, מידי, כיפי ושמח. אם אתם שותפים לתלונה הזאת, סורו ל"Longreads", אינדקס אלגנטי וממזרי שמרכז כתבות ממוקרות שונים שלכולן מכנה משותף אחד: כולן נורא, נורא, נורא ארוכות. אבל מעולות, ברור שמעולות.
<http://longreads.com>

7 **ציולם: רטרו משוכלל**
ספרוקט רוקט היא מצלמה חדשה מבית "לומוגרפי" האוסטרלי, שמבטיחה ללקוח את הציולם האנלוגי לעידן חדש. אם עידן חדש מבחינתכם הוא חשיפה של סרט וציולם גם מעל ומתחת לשוליים המחוררים ואפשרות לגלגל אותו אחורה וקדימה, הרווחתם, כי זה בדיוק מה שהמצלמה עושה. 89 דולר, <http://bit.ly/d25h68>